

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ УКРАЇНИ КРІЗЬ ПРИЗМУ МІЖНАРОДНИХ РЕЙТИНГІВ

У статті автор досліджує позиції України у міжнародних рейтингах світових організацій та інститутів (Конференція ООН з торгівлі і розвитку, Світовий економічний форум, Heritage Foundation і The Wall Street Journal, Standard&Poor's), визначає взаємозалежність між рейтинговою оцінкою та інвестиційною привабливістю

Актуальність теми дослідження. Проблема залучення іноземних інвестицій є актуальною для будь-якої країни світу. Особлива увага даній проблематиці приділяється у країнах, що перебувають на шляху трансформаційних перетворень. Для забезпечення зростання надходження коштів із зовні уряди країн намагаються створити сприятливі умови (правові, політичні, соціальні тощо), що формують інвестиційний клімат всередині країни та визначають міру її інвестиційної привабливості для інвестиційного інвестора. Для України, як держави, що переживає період становлення економічної системи та виходу з кризи, питання залучення іноземних інвестицій є надзвичайно актуальними та важливими, оскільки вони впливають на економічний та соціальний розвиток країни.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Чимало вітчизняних та іноземних вчених та науковців у своїх працях розглядають ті чи інші аспекти інвестиційної діяльності України, її позицію на світовому ринку капіталів тощо. Серед українських науковців варто виділити Б. Погіршука [1], В. Козловського [1], А. Гайдуцького [2] та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Динамічність розвитку економічної системи та сукупність зовнішніх (фінансова криза, відносини України з іншими країнами та ін.) та внутрішніх (вибори президента України, економічна ситуація в країні тощо) факторів зумовлюють необхідність постійного дослідження інвестиційної привабливості України та появи нових наукових розробок з даної проблематики, а також врахування позицій України у міжнародних рейтингах, як показників, якими керуються потенційні інвестори при виробі країни-реципієнта інвестицій.

Метою даного дослідження є розгляд найбільш впливовіших міжнародних рейтингів та визначення рейтингової позиції України у даних ранжуваннях.

Виклад основного матеріалу. Наука розробки порівняльних оцінок інвестиційної привабливості чи інвестиційного клімату країн світу чи регіонів є відносно молодого, а її історія налічує близько 40 років. Серед перших досліджень у цій сфері були наукові розробки представників Гарвардської школи бізнесу, коли в основу оцінювання була покладена експертна шкала, яка базувалась на вивченні таких характеристик: інвестиційного законодавства як для іноземних, так і для національних інвесторів; можливостей вивезення капіталу; стійкості національної валюти; політичної ситуації в країні; рівня інфляції в країні; можливостей залучення національного капіталу даної країни [2].

Одним із найвпливовіших міжнародних рейтингів є оцінювання інвестиційної привабливості країн розроблене Конференцією ООН з торгівлі і розвитку (UNCTAD) і яке складається рейтингів країн за двома показниками:

1. Індекс залучення прямих іноземних інвестицій (Inward FDI Performance Index);
2. Індекс потенціалу залучення прямих іноземних інвестицій (Inward FDI Potential Index).

На основі результатів ранжування ЮНКТАД щорічно публікує доповідь стосовно міжнародних інвестицій. Відповідно до звіту ЮНКТАД 2009, Україна входить до трійки лідерів країн Південно-Західної Європи та СНД (разом з Російською Федерацією та Казахстаном), де зосереджена основна частка іноземних інвестицій регіону (понад 80 %). Приплив іноземних інвестицій в економіку України експерти ЮНКТАД пояснюють продажем кількох державних підприємств, серед яких компанії Укртелеком, що є монополістом на ринку телекомунікаційних послуг [3].

Не менш важливим є рейтинг Світового Економічного Форуму, який щороку проводить світовий огляд конкурентності та оприлюднює глобальний індекс конкурентоспроможності країн (Global Competitiveness Index, GCI). Рейтинг конкурентоспроможності заснований на комбінації загальнодоступних статистичних даних та результатів опитування керівників компаній, яке проводиться за підтримки мережі партнерських організацій. Індекс глобальної конкурентоспроможності було розроблено для Світового Економічного форуму професором Колумбійського університету Ксав'є Сала-і-Мартіном (Xavier Sala-i-Martin, Columbia University) та вперше було опубліковано у 2004 р.

GCI складається з 12 складових конкурентоспроможності, які детально характеризують даний показник країн світу, що знаходяться на різних рівнях економічного розвитку:

1. Якість інститутів;
2. Інфраструктура;
3. Макроекономічна стабільність;
4. Здоров'я та початкова освіта;
5. Вища освіта та професійна підготовка;
6. Ефективність ринку товарів та послуг;
7. Ефективність ринку праці;
8. Розвиток фінансового ринку;
9. Технологічний рівень;
10. Розмір внутрішнього ринку;
11. Конкурентоспроможність компаній;
12. Інноваційний потенціал [4].

Згідно даних Центру соціально-економічних досліджень CASE-Україна, українського партнера Світового Економічного Форуму, Україна посіла 82-е місце у рейтингу конкурентоспроможності (зі 104-х країн світу) опустившись при цьому на десять сходинок порівняно з попереднім роком (72-е місце) [5]. Країною-лідером даного рейтингу стала Швейцарія. До першої десятки також увійшли США, Сінгапур, Швеція, Данія, Фінляндія, Німеччина, Японія, Канада та Нідерланди. Згідно дослідження Світового економічного Форуму Україна посіла 65-е (серед 93-х) за індексом ділової конкурентоспроможності (Business Competitiveness Index, BCI). Детальна характеристика України у розрізі складових глобального індексу конкурентоспроможності наведена у табл. 1.

Таблиця 1. Індекс глобальної конкурентоспроможності України

1	Позиція (зі 133 країн)	Сума балів (1-7)
2	3	
GCI 2009-2010	83	4.0
GCI 2008-2009 (зі 134 країн)	72	4.1
GCI 2007-2008 (зі 131 країни)	71	4.0
Базові вимоги	94	4.0
1. Якість інститутів	120	3.1
2. Інфраструктура	78	3.4
3. Макроекономічна стабільність	106	4.0
4. Здоров'я та початкова освіта	68	5.4

Продовження табл. 1

1	2	3
Показники ефективності	68	4.0
5. Вища освіта та професійна підготовка	46	4.4
6. Ефективність ринку товарів та послуг	109	3.7
7. Ефективність ринку праці	49	4.6
8. Розвиток фінансового ринку	106	3.6
9. Технологічний рівень	80	3.4
10. Розмір внутрішнього ринку	29	4.7
Інновації та конкурентоспроможність	80	3.4
11. Конкурентоспроможність компаній	91	3.6
12. Інноваційний потенціал	62	3.2

На основі визначених параметрів та глобального індексу конкурентоспроможності Світовий економічний форум виділяє три основні стадії розвитку та дві перехідні між ними:

1. Розвитку за рахунок базових факторів
2. Розвиток за рахунок ефективності
3. Інноваційний розвиток

Україна згідно даної класифікації знаходиться на стадії розвитку за рахунок ефективності. Відповідно до щорічного опитування, яке проводить Світовий економічний форум, серед факторів, що найбільше заважають розвитку підприємництва та бізнесу в Україні визначено наступні (у дужках зазначається відсоток респондентів, що обрали даний варіант): політична нестабільність (16,5 %), доступ до фінансових ресурсів (13,5 %), корупція (10,3 %), податкове законодавство (10,1 %), дії уряду (9,8 %), інфляція (8,4 %), бюрократія (8,2 %), валютне регулювання (6,5 %), податкові ставки (3,9 %), трудове законодавство (3,4 %), злочинність (2,6 %), відсутність професійної етики (2,5 %), недостатній рівень кваліфікації робочої сили (2,2 %), низький рівень охорони здоров'я (1,2 %), розвиток інфраструктури (1,0 %) (Рис. 1.)

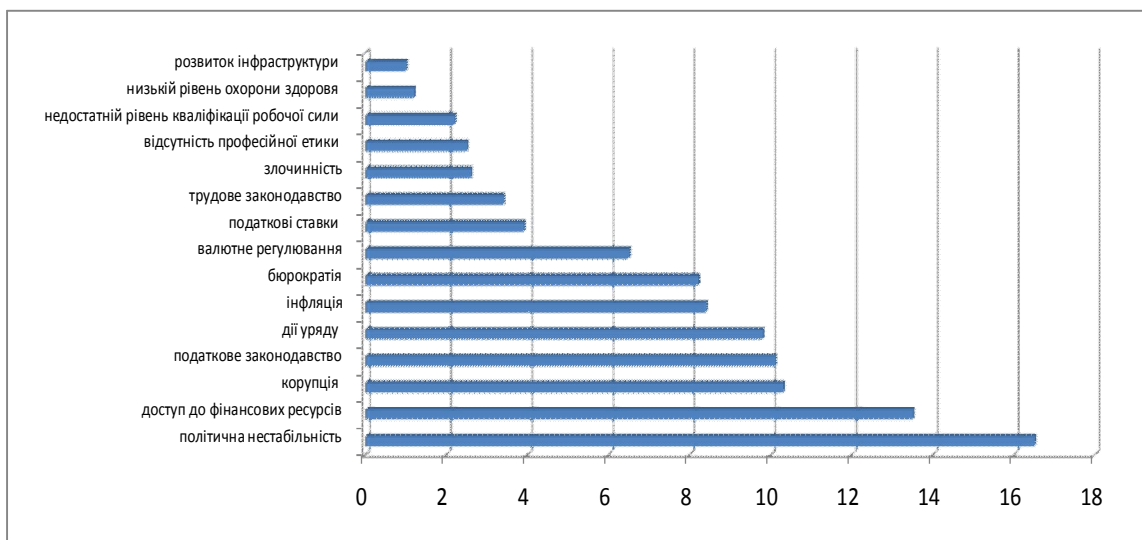

Рис. 1. Характеристика факторів, що заважають розвитку бізнесу в Україні

Чимало інвесторів звертають увагу на результати спільного дослідження американського фонду "Heritage Foundation" та журналу "The Wall Street Journal", які щорічно опубліковують рейтинг економічно вільних країн світу. Згідно цього річного звіту, Україна посіла 133-є місце серед 162 країн, що приймали участь у ранжуванні [6] та вважається лише на половину вільною країною (показник склав 51,5 % та є нижчим за середньосвітовий рівень). Всі країни були оцінені за 10 критеріями, серед яких важливе місце приділялось таким показникам як свобода інвестицій, свобода зовнішньої торгівлі,

податковий тиск та ін. Вибір саме цих критеріїв розробники ранжування обумовлюють наявністю прямої залежності між вище вказаними критеріями та успішністю розвитку економіки будь-якої країни. Якщо порівнювати цього річний показник з показником минулого року, то він на 0,6 % нижче, що відповідає зменшенню на 8 позицій у загальному рейтингу країн. Якщо з кожним роком даний показник буде зменшуватись, Україна може увійти до групи країн, що вважаються економічно закритими країнами. Якщо порівняти України з її найбільшим сусідом – Російською Федерацією, то даний показник Росії становить менше 50 % (рейтинг країни впав на 14 позицій (або на 4 %) порівняно з минулим роком), а країна посідає 134-те місце.

У доповіді зазначається, що однією з основних причин, що зумовили низькі позиції України, є корупція державної влади та судової системи. Експерти також зазначають, що незважаючи на значні інвестиційні можливості країни, розвиток економіки України у найближчому майбутньому призупиниться за рахунок зростання ціни на газ [6]. Варто зазначити, що традиційним лідером є Гонконг (понад 90 %), друге місце належить Сінгапуру (87,4 %), а третє – Ірландії (82,4 %), яка на даний момент володіє найкращим інвестиційним кліматом у Європі.

Характеризуючи рейтингові позиції України у міжнародних рейтингах, слід вказати також про рейтинг України міжнародним рейтинговим агентством Standard&Poor's. У жовтні 2009 р. оцінка агентства S&P по відношенню до України була змінена з "позитивної" на "стабільну", одночасно підтвердивши довгострокові та короткострокові кредитні рейтинги країни: по зобов'язанням в іноземній валюті на рівні "CCC+/C"; по зобов'язанням в національній валюті – на рівні "B-/C". Також підтверджено рейтинг згідно національної шкали – на рівні "uaBBB" [7].

Можна аналізувати ще інші міжнародні рейтинги, зокрема Індекс глобалізації (Foreign Policy Journal), Індекс сприйняття корупції (Transparency International), оцінка інвестиційного клімату за допомогою рейтингів Institutional Investor, Euromoney, BERI (Business Environment Risk Index) та ін., проте всі вони протягом останнього року фіксують зниження рейтингових позицій України.

Висновки.

Слід вказати, що позиції України у міжнародних рейтингах знизились за рахунок впливу світової фінансової кризи, яка значною мірою вплинула на експортоорієнтовану економіку України, девальвацією національної валюти. Падіння рейтингів України зумовлює зниження її інвестиційної привабливості та, як наслідок, зменшення у майбутньому потоку іноземних інвестицій. Окрім того рейтинги міжнародних організацій та установ дозволяють побачити реальну ситуацію у країні, виявити слабкі сторони. Зокрема Україні слід приділити значну увагу зміцненню фінансових ринків, підвищенню товарних ринків та зменшити залежність національної економіки від експортоорієнтованих галузей.

Перспективи використання результатів дослідження. Результати проведеного дослідження можуть бути використані для проведення подальших наукових досліджень та бути основою для розробки заходів щодо підвищення позицій України у міжнародних рейтингах та покращення соціально-економічного становища.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Поєрищук Б., Козловський В. Методологія дослідження інвестиційних процесів в Україні: стан і напрямки розвитку // Наука молода. – 2007. – № 7. – С. 125-130.
2. Гайдуцький А.П. Оцінка інвестиційної привабливості економіки // Економіка і прогнозування. – 2004. – № 4. – С. 3-7.
3. <http://www.unctad.org/Templates/Page.asp?intItemID=1923&lang=1m>
4. <http://gtmarket.ru/news/state/2009/09/08/2166>
5. <http://www.ir.org.ua/econews.ngo?id=235>
6. <http://www.oligarh.net/?/news/30236/>
7. <http://economics.unian.net/rus/detail/24967>